

۲۰۹۹۱۴۸۸
۲۰۹۹۱۴۸۸

سرگذشت اندیشه‌ها

جلد چهارم

www.ketab.ir

نگارش: سیدضیاءالدین صفی‌نیا

فارغ‌التحصیل رشته علوم قضایی و دکترای معارف اسلامی

انتشارات: کانون نشرعلوم

سرشماسه: صفی‌نیا، سیدضیاءالدین. ۱۳۰۸ -
 عنوان و نام پدیدآور: سرگذشت اندیشه‌ها، نگارش سیدضیاءالدین صفی‌نیا؛ ویراستار فریده بیات
 مشخصات نشر: تهران: کانون نشر علوم، ۱۳۹۸ -
 مشخصات ظاهری: ج
 شابک دوره: ۹۷۸۹۶۴۳۲۷۲۲۹۶، ج ۱: ۹۷۸۹۶۴۳۲۷۲۲۸۹، ج ۲: ۹۷۸۹۶۴۳۲۷۲۲۵۷، ج ۳: ۹۷۸۹۶۴۳۲۷۲۲۴۰، ج ۴: ۹۷۸۹۶۴۳۲۷۲۲۶۱۶
 وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا
 یادداشت: ص. ع. به انگلیسی: Zia Eddin Safinia ADVENTURE OF THOUGHTS
 یادداشت: کتابخانه.

موضوع: اندیشه و تفکر -- تاریخ
 موضوع: History -- Thought and thinking
 موضوع: آگاهی -- تاریخ
 موضوع: Consciousness -- History
 موضوع: دین -- تاریخ
 موضوع: Religion -- History
 موضوع: ایران -- تاریخ
 موضوع: Iran -- History
 رده‌بندی کنگره: BF۲۴۱
 رده‌بندی دیویی: ۱۵۰
 شماره کتابشناسی ملی: ۵۷۲۹۷۷۹

نام کتاب: سرگذشت اندیشه‌ها (جلد چهارم)
 ناشر: کانون نشر علوم
 تألیف: سیدضیاءالدین صفی‌نیا
 صفحه‌آرا: فریده بیات
 ویراستار: فریده بیات
 طرح جلد: زهرا سلطان‌آبادی
 چاپ اول: ۱۳۹۹
 تیراژ: ۵۰۰
 چاپ و صحافی: عطا کیمیا
 قیمت: ۴۶۰۰۰ تومان
 شابک جلد چهارم: ۹۷۸۹۶۴۳۲۷۲۲۶۱۶
 شابک دوره: ۹۷۸۹۶۴۳۲۷۲۲۹۶

دفتر مرکزی پخش: خیابان انقلاب، خیابان فخررازی، خیابان وحید نظری شرقی، پلاک ۶۵، واحد ۱

تلفن: ۶۶۹۶۱۵۶۸-۶۶۴۹۳۹۱۱

فهرست

صفحه

عنوان

۱	مقدمه
۵	بخش اول - فرهنگ ایران در زمان ساسانی
۵	فرهنگ ایران در زمان ساسانی
۲۱	تاریخ‌نویسی
۲۲	داستان‌های ایرانی
۳۶	آئین نگارش و دبیری در دوره ساسانی
۴۰	عهدها و وصایا و مکاتبات در عهد ساسانی
۴۳	رسوم درباری
۶۶	اولین نمونه محاکمه پادشاه
۷۸	واقعه قتل نعمان و انقراض دودمان آنان
۸۹	بخش دوم - ایران پس از قتل خسرو پرویز
۸۹	ایران پس از قتل خسرو پرویز
۹۶	پادشاهی شهر براز
۹۷	پادشاهی پوراندخت
۹۷	پادشاهی جشن سده
۹۷	پادشاهی آذرمدخت
۹۸	جانشینان آذرمدخت

فهرست

صفحه	عنوان
۱۰۰	بازماندگان یزدگرد
۱۰۲	نواحی شرقی ایران
۱۰۵	علل فروپاشی نظام حکومت ایران ساسانی
۱۳۷	تاریخ ملی و روائی ایران
۱۶۵	بخش سوم - مهاجرت آریاها
۱۶۵	مهاجرت آریاها
۱۶۶	فرهنگ ساکنان آسیای غربی
۱۸۴	اعیاد دینی
۱۸۷	روایات ملی ایران
۱۸۹	خصوصیات تاریخ روائی
۱۹۴	کیومرث
۱۹۸	جمشید
۲۰۰	ضحاک - (اوستایی اژدها)
۲۰۱	فریدون = فردون شاسب (فارسی فریدون اوستایی ثراثوئنه)
۲۰۳	گرشاسب
۲۰۶	منوچهر (فارسی میانه «منو» - ش - چهر)

فهرست

صفحه

عنوان

۲۰۹	بخش چهارم - دوره کیانیان
۲۰۹	دوره کیانیان
۲۲۵	پهلوانان و خاندان‌های بزرگ دوران کیانی
۲۲۸	خاندان گودرز
۲۳۰	خاندان نوذر
۲۳۱	دوره‌های حماسی کیانیان
۲۳۵	دوره دوم کیانی
۲۳۵	گشتاسب
۲۳۸	دوره سوم کیانی
۲۴۵	بخش پنجم - داستان ارداویرف
۲۴۵	داستان ارداویرف
۲۶۴	چینودیل و روان در گذشتگان
۲۶۸	در بیان عروج
۲۶۹	در بیان قیامت
۲۷۰	در بیان ادوار
۲۷۱	اما قیامت عظمی
۲۹۹	منابع

ای برادر تو همان اندیشه‌ای
مابقی تو استخوان و ریشه‌ای
مولوی

بنام خداوند جان و خرد کزین برتر اندیشه برنگذرد

مقدمه

نزدیک به هفتاد سال پیش، زمانی که درس تاریخ حقوق را فرا می‌گرفتم، به این اندیشه افتادم که بیشتر محققان و مورخان در نوشتن تاریخ، به تاریخ نظامی و سیاسی و وقایع‌نگاری توجه داشته‌اند و دیگر رشته‌ها کمتر مورد امعان نظر واقع شده است. بعدها تاریخ اجتماعی و تاریخ اقتصادی و تاریخ ادیان و حقوق و علوم اداری و شعب دیگر مورد توجه قرار گرفت. اما آنچه به واقع کمتر مورد بررسی واقع شد، سرگذشت اندیشه‌ها و روش‌های فکری بود و حال آنکه تاریخ سیاسی و نظامی بیش از هر چیز زائیده چگونگی روش‌های فکری و کیفیت زندگی مردم است و نهروی اعتقاد دینی چنان شدت و غلبه‌ای دارد که بسیاری از حوادث و رویدادها منبعت از آن است. اعتقاد دینی، یکی از رشته‌های اندیشه بشری است و به مرور زمان هر چه بیشتر رویم، اندیشه بشر گسترش بیشتری پیدا می‌کند و بشر احکام و سنت‌هایی را که قاعده محتوم و تغییرناپذیر می‌دانست، می‌شکند و به تدریج به سمت آزادی و رهایی از سنت‌های دست و پاگیر گرایش پیدا می‌کند. عصر طلایی دوران ساسانی با آن ثروت و جلال و شکوه در مقابل هجوم اعرابی صحراگرد فرو ریخت، زیرا که در جامعه ایران ساسانی، مردم به صورت طبقات درآمده بودند و طبقات ممتاز، اجازه ورود توده مردم را به طبقه خود نمی‌دادند. مزایای جامعه مخصوص اشراف و خاندان‌های بزرگ و مؤبدان و هیربدان بود. هیچکس حق نداشت از غیر طبقه مؤبدان و بزرگان به مسلک روحانیان درآید و عامه مردم از ورود به طبقه دیران ممنوع بودند و مالکیت در دست عده‌ای اشراف زمین‌دار بود. اما اعراب با نظامی منسجم و هم‌آهنگ و اعتقادی محکم و ایمانی استوار از صحرای عربستان به دیگر نقاط روی آوردند و پیروز

شدند، زیرا تحت لوای اسلام آنها طبقه نمی‌شناختند و ملاک برتری هرکس نزد خداوند، تقوی بود و شعار مسلمانان «إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقَرُّمُ» بود. شکستن طبقات که در آن روز امری ناممکن می‌نمود و ندای آزادی و برادری و برابری که اسلام عرضه می‌داشت، پایه‌های رسوم کهن و فرهنگ قرن‌ها را شکست و جهان متمدن آن روز را دگرگون کرد. از همان زمان دانشجویی من، رساله ختم تحصیلی خود را «آزادی و اسلام» انتخاب کردم و از آن تاریخ پیوسته در مطالعه تاریخ، به زوایای اندیشه‌های بشری چشم می‌دوختم. ترفندهایی که حکام قدرتمند برای تسلط بر دیگران به کار می‌برند و حيله و نیرنگ‌هایی که مردمان برای بدست آوردن زور و زر به کار می‌گیرند، پیمان شکستن‌ها و دروغ‌ها و شکنجه و آزار مخالفان و فریب آنها برای معدوم کردن آنان و ایجاد هراس در مردمان، امری است که بی‌برده به شرح می‌آید و نشان داده می‌شود که چگونه خسرو پرویز وقتی از دفع لشکریان روم شرقی عاجز می‌شود و آنها خود را به تیسفون می‌رسانند و دفاع از شهر از عهده سپاه مجهز و منظم و انبوه ساسانی بر نمی‌آید یا تنظیم برنامه‌ای ساختگی که ظاهراً نباید به دست دشمن افتد، اما غرض اصلی افکندن آن به دست دشمنان است. سپاه روم از وحشت تصرف پایتخت خود، بدون نبرد تا قسطنطنیه پس می‌نشینند و وقتی خلیفه عباسی می‌خواهد برتری خاندان علوی را به صورت بخشنامه به مردم ابلاغ کند و مشاورانش به او گوشزد می‌کنند که با این کار پایه‌های خلافت عباسی را متزلزل می‌کند و مشروعیت آن را زیر سؤال می‌برد، از تصمیم خود باز می‌گردد، یا وقتی معزالدوله که شیعی و پای‌بند به ارادت به علویان و مقام و منزلت آنان است در مقام سرنگونی خلفای عباسی بر می‌آید و می‌خواهد یکی از علویان را خلیفه کند، به او گوشزد می‌شود که با این کار قدرت او در معرض زوال خواهد بود، از اندیشه خود صرف نظر می‌کند. با آنکه در بیماری دست نقیب علویان را می‌بوسد و از او می‌خواهد که شفاعت کند تا توبه‌اش قبول شود. یا در انجمنی که برای سرنگونی خلیفه اموی فراهم می‌شود، منصور دوانیقی با علویان بیعت می‌کند، اما هم او پس از آنکه به قدرت می‌رسد، بیعت گذشته را فراموش می‌کند و قاتل کسی می‌شود که به او دست بیعت داده است، یا عبدالملک مروان که بیشتر اوقات خود را به خواندن قرآن می‌گذرانید و وقتی به او خبر دادند که خلیفه شده است، مشغول خواندن قرآن بود، قرآن را

بوسید و به کناری نهاد و وعده دیدار با آن را به روز قیامت موکول کرد و با سفاکی و خونخواری، کسی چون حجاج بن یوسف ثقفی را حاکم مطلق العنان کرد و یار دیرین خلفای اموی، سعید بن عاص را با نیزنگ کشت و به سوی طرفدارانش که گرد قصر او بودند، کیسه‌های زر انداخت تا متفرق شوند و چند روز بعد به دنبال یکایک آنها فرستاد و پول‌ها را از آنها گرفت.

ما از اندیشه‌های بشری از ابتدای تمدن و تاریخ ایران سخن گفتیم. از بت‌پرستی، شمن‌پرستی و ادیان هندی و چینی و آئین‌های مذهبی فراموش شده مانند مانی که دیگر اگرچه پیروانی ندارد، اما در ادیان بعدی تأثیرگذار بوده است، یاد کردیم. دین یهود و مسیحیت را شرح دادیم و هر چه به زمان معاصر نزدیک‌تر می‌شویم و اسلام را شرح می‌دهیم، سخن را گسترده‌تر کردیم و شرح و بسطی بیشتر دادیم و با همه دقت و کوشش در بیان حقیقت، سعی کردیم از اعتقادات خود به نفع دسته‌ای یا به ضرر دسته دیگری استفاده نکنیم و در انجام این مقصود که تلاش برای بیان حقیقت و آگاه ساختن مردم به حقایق امور است، تا آنجا که درخور این ضعیف است، کوشش شده و در این راه هیچ انگیزه مادی منظور نظر نبود و با کهولت سن در طلب جاه و مقام نبودیم و اعتراف داریم که این اثر از نقص و عیب خالی و مبرا نیست و امیدواریم که اگر چه در پایان عمریم و فرصت بهره‌گیری از تذکر دوستان و خوانندگان در چاپ‌های بعدی (احتمالی) متصور نیست، اما باشد که دیگران با رفع نقائصی که می‌بینند و گشودن راهی که می‌شناسند، در این وادی قدم گذارند و به روشنگری و حقیقت‌جویی مردم بکوشند.

سیدضیاءالدین صفی‌نای نائینی